

QUAN LES DONES

governaven les vores de riu

Per Maria Teresa Moret Oliver ⁽¹⁾

"A les dones del Poble, a les del vell i a les del nou"



Dones llavant al riu, en concret al moll del Poble. Font: fotografies recopilades per la gent de Mequinensa.

Introducció

La producció de béns i serveis per al consum o els quefers propis de la vida quotidiana han esdevingut activitats pràcticament inadvertides al llarg de la història, però no per aquest motiu menys importants com a font d'ingressos dels grups domèstics. Aquest tipus de feines han estat (i majoritàriament ho continuen estant) un espai femení: cuinar, rentar, planxar, elaborar o reparar roba i altres béns d'ús, netejar la casa, tenir cura dels fills, etc.

Moltes d'aquestes ocupacions tenien un protagonista en les viles riberenques, lo riu, un espai vital i captivador per als mequinensans –molts dels quals es guanyaven la vida a les aigües com a navegants dels majestuosos llaüts o amb l'ús de diferents tècniques de pesca per vendre les captures més tard (anguiles, barbs, madrilles, etc.)–, i per a les mequinensanes, indret d'on obtenia l'aigua per al consum diari, el rentatge de les *aïnes* o *trastes* de cuina, la roba, on s'hi abocava la brossa o s'hi portava els nens a nadar quan eixien els pares de les mines (2); però per a elles era també un espai per a la socialització, on es pro-

duïen intercanvis d'informació de diversa índole, la majoria relatives a esdeveniments i xafarderies de la població. És sorprenent el record positiu que les dones entrevistades tenen sobre aquestes feines; tot i el relat de ser feixugues, amb el pas del temps esdevenen bons records.

El fet de recopilar aquest tipus d'activitats que eren d'exclusivitat femenina, s'ha dut a terme principalment per dos motius: d'una banda, pel seu valor etnològic i antropològic, com els de Montserrat Boquera (2006; 2009), de l'altra, com a contribució a la compilació del lèxic específic dels vells oficis, per al qual s'han tingut en compte els fons bibliogràfics existents i, així mateix, les enquestes realitzades a informants majors de seixanta anys i nascudes a la vila de Mequinensa (3). Pel que fa a les recopilacions lèxiques, s'han consultat les aportacions de Joan Coromines, en la seva obra *DECat*, i molt especialment les contingudes al *DCVB*.

Pel que fa als materials que presentem, els hem dividit en apartats, tot atenent les possibles relacions conceptuals que caracteritzen un treball etnològic, i seguint el model descriptiu i d'anàlisi que podem trobar en obres com les de Fritz Krüger (1935/1939).

Quant a la tipografia que s'ha emprat a la presentació, es redueix a destacar en cursiva i negreta els mots propis de les activitats descrites i en cursiva els localismes que hem sabut detectar, acompanyats de la definició o l'explicació que hem considerat adient, i en alguns pocs casos, també hem acompanyat la citació d'un mot amb la corresponent transcripció fonètica.

L'aigua del riu per a l'ús domèstic

Entre les diverses funcions que una dona realitzava durant el dia estava la d'abastir de suficient aigua la llar. Les mequinensanes solien



Dones agafant aigua al riu. Font: ídem

apropar-se al riu Segre amb els **cànters** (4), recipient de terrissa més ample de dalt que de baix, amb una ansa en la part superior central i dos brocs de diferent gruix, que servien per a tenir aigua i poder *beure a galet* (5).

Aquest receptacle es col·locava al cap i es subjectava amb un **capçal**, un tros de roba en forma de rotllana que els permetia transportar objectes de pes, de tal manera que en podien portar més d'un a l'hora; sovint un **cànter** al cap i un altre recipient –un **selló** ‘càntir amb una ansa i dos

brocs’ o una **argoleta** (6) ‘càntir amb dues anses’ – a la mà. Si es té en compte que hi podien arribar a cabre uns deu litres d'aigua, als quals hi calia sumar el pes del recipient, la destresa i la fortalesa de qui les traguava eren dues condicions fonamentals.

Tanmateix, una altra forma de pujar aigua a la vila era utilitzar els animals, en aquest cas conduïts per hòmens. Les informants ens expliquen que al poble hi havia una persona encarregada, l'oncle *Silvèrio*, que amb una somera aparellada amb uns **argadells** ‘quatre embuts de vime amb cànters, dos a cada costat’, en transportava

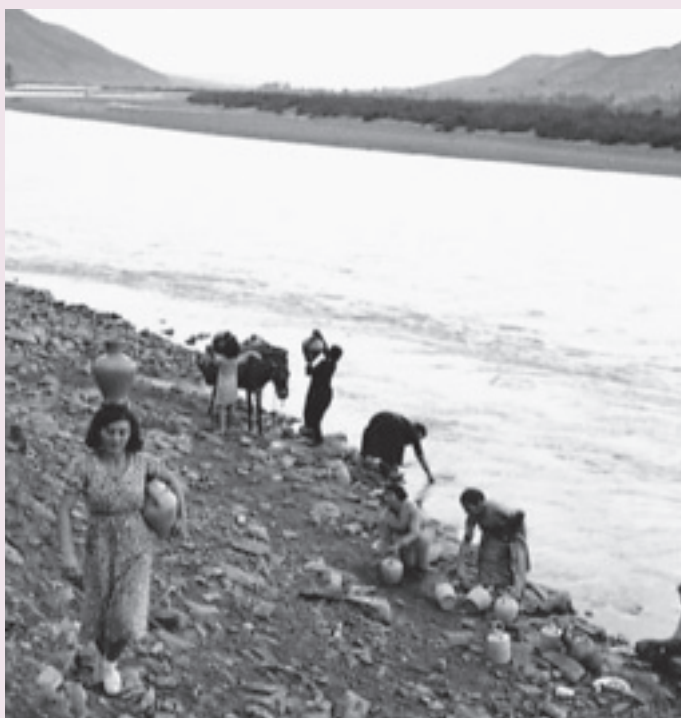
per aquelles persones que no podien o necessitaven força abastiment d'aigua. Aquesta persona s'encarregava de repartir-ne per les cases que ho sol·licitaven i un cop allí els n'omplia la **tenalla** ‘recipient de terrissa, de base i boca circular, sense coll o molt curt, amb la part superior més ampla que la inferior, que servia tant per a contenir oli, aigua o qualsevol altre líquid’.

Cal assenyalar, per últim, que l'aigua del riu Segre era molt valorada per al consum de boca, era fresca i *llímpia*, a diferència de la d'Ebre, que no tenia gust i la trobaven *molla*, i, així mateix, també es feia servir com a refrigerant i conservació de begudes i d'aliments.

El rentatge al riu

Les aïnes: plats, paelles i orteres (7) al riu

Abans de la instal·lació de l'aigua corrent a les cases, la tasca de rentar els plats era, com és obvi, més complexa que no pas ara. Si es feia a les fregadores de les cases, normalment a la nit, l'aigua calia portar-la del riu; a *mesdia* (8), ens expliquen les nostres informants, es feia a la vora del riu on s'hi accedia per qualsevol dels baixadors que recorrien la vila. Les **aïnes** –estris per cuinar– es *llavaven* havent dinat i *arroplegat* (9) la llar; s'utilitzava el mateix **sabó de casa** que s'emprava per rentar la roba i sovint es feia servir la terra de la vora del riu per fer lluentes les culleres, que solien ser d'alpaca, i la base exterior de les paelles cremades pel foc, fetes de ferro colat. Un cop netes es tornaven a col·locar al **ribrell**



Mequinensanes anant a buscar aigua amb cànters i sellons. Al fons, amb una somera, la persona encarregada de distribuir aigua a la població. Foto: ídem.



Dones rentant la vaixel·la. Foto: ídem.

–fet de terrissa amb forma troncocònica invertida, més ample que alt, i que servia per a escurar els plats, rentar-se els peus, posar coses en remull, –per **empostar**-les (10) a casa.

La tasca devia ser prou dura a l'hivern –amb freqüència havien de trencar el gel de les vores per poder fer-ho–, i no estava exempta de perillositat ja que el corrent del riu, de tant en tant i si no s'anava en compte, se n'emportava algun dels estris o, fins i tot, peces de roba.

Les deixalles, també al riu!

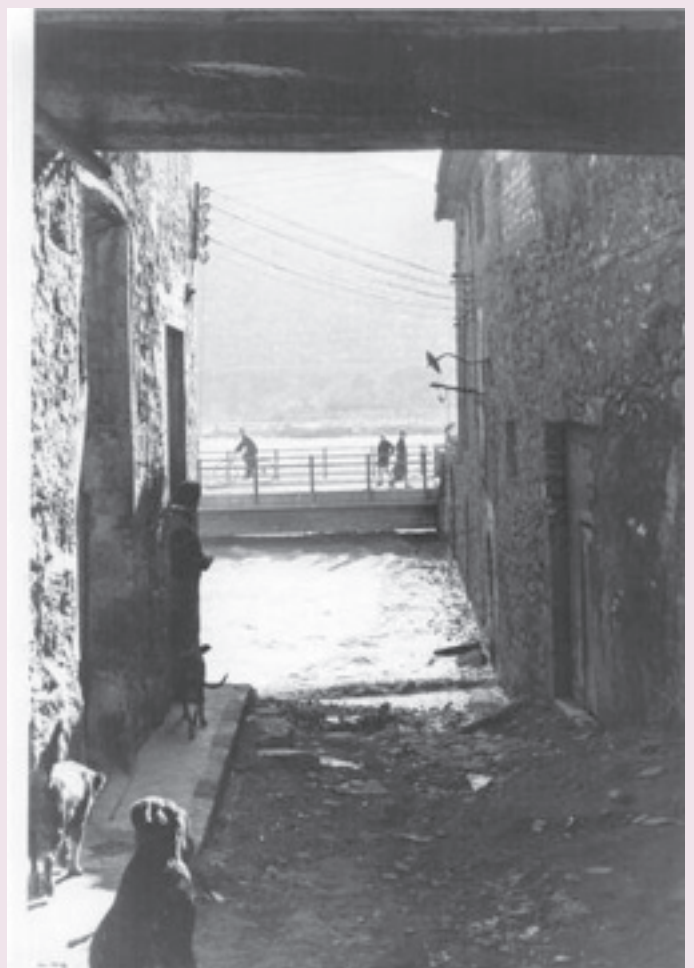
El riu també ha esdevingut el mitjà a través del qual hom es desafia d'allò que ja no volia. Els animals morts, els cadells de gossos i gats que un amo no desitjava mantenir es lligaven en un sac i es deixaven anar pel corrent. Al *tardet* (11), les noies anaven a abocar la brossa acumulada del dia per qualsevol dels baixadors que el poble de Mequinensa tenia i que conduïen a les vores de riu. Normalment feien cap al **molló** (12), a la vora d'Ebre, amb la idea que tot el que es llançava no contaminava i podia ser engolit pels peixos, teoria que fins fa ben poc ha perdurat i que ha justificat la mala qualitat de l'aigua d'aquest riu.(13)

Sobre aquest fet, no podem deixar d'esmentar la creença que el riu tot s'ho emporta; certesa que ha donat lloc a la creació d'infinitud de dites, algunes d'elles pròpiament mequinensanes: *A la vora del riu, no t'hi fajos lo niu*, és a dir, no ubicar cap possessió prop del riu per les crescudes;

Minjar més que una vora de riu, algú que menja sense moderació i per analogia les destrosses que una pujada del riu ocasionava amb allò que hi podia haver en una vora; *Te fotrem entre Segre i Ebre!*, emprada quan es desafia algú quan no ha actuat de manera adequada, amb el símil de llançar-lo allí mateix on hi havia el camp de futbol que sovint s'inundava; *Si et cases a Torrent te donaran terra a Torrauba*, i si puge el riu et quedaràs a canyaula, amb el sentit de quedar-se sense res, igual que la partida de Torrauba al poble de Torrent de Cinca que sovint s'inundava; o *La sort d'Aubera que se la va endur el riu*, locució que se sol emprar quan hom destaca que la sort d'algú no és el que pareix, i com a resposta s'utilitza el joc de la polisèmia amb el sentit de sort com a porció de terra que va ser engolida per les aigües a la partida d'Aubera, a la dreta de l'Ebre i de la vall de la Vila (cf. Moret 1994: 330-331; Moret 2010).

El procés de rentatge de la roba

Potser una de les feines, diàries o setmanals, més interessants i més feixugues era la d'anar a rentar la roba al riu, que era indret de sociabilitat



Baixador cap al riu un dia de riada. Font: ídem



Dones rentant la roba. Font: ídem

per excel·lència. A la població de Mequinensa no hi havia safareig públic, per tant es feia directament a les vores de Segre sobretot, i de l'Ebre especialment a l'hivern. Aquesta feina –que s'allargà fins als inicis de la primera dècada dels anys '60 quan l'aigua corrent arriba a l'antiga vila de Mequinensa–, tot i d'aparent senzillesa en el procés i en els materials emprats, requeria de tècnica, d'un esforç considerable i poc valorat i, en determinades èpoques de l'any, d'unes condicions meteorològiques poc favorables per a la seua execució.

A Mequinensa, l'expressió *passar ~ fer bugada* s'ha perdut, no és l'emprada per les noves generacions, de fet tampoc no és espontània entre les nostres informants, dones de més de seixanta anys que, d'una manera o altra, hi van estar involucrades. El mot *bugada* (14), tot i que sí és recollit en aquesta població per Grier a l'*Atlas Lingüístic de Catalunya* (15), era emprat només per al procés d'emblanquinar la roba, tot i ser un mot general en gairebé tot el domini lingüístic.

A Mequinensa el terme *bugada* (o 'colada' en castellà) fa referència a una tasca molt antiga. Potser el mot és més transparent en espanyol que no pas en català, ja que deriva del verb *colar*, 'pasar un líquido por un coladero', 'blanquear la ropa metiéndola en lejía caliente' (16), amb el mateix sentit, el de fer blanc amb lleixiu. La tècnica, que ja no han conegut les nostres informants, consistia a introduir la roba de color blanc i bruta en un *coSSI* 'recipient de terrissa, de fusta o de metall, de forma troncocònica invertida i amb un forat a la part inferior', amb aigua bullent i la cendra obtinguda del carbó cremat a la cuina, el resultat de la qual s'anomenava *lleixiu*, que tenia l'efecte semblant al del producte químic actual del mateix nom.

La roba es posava a *remulla* en diferents estrats dins del *coSSI*, per tal de facilitar el pas de l'aigua de manera uniforme per totes les capes; es tapava amb un drap de cotó o de llenç subjectat per la part de dalt i s'anava dipositant la cendra per damunt, de tal manera que realitzant d'aquesta manera l'operació no es tacaven els teixits. Tot seguit, es vessava a poc a poc l'aigua bullent durant hores, la qual s'anava filtrant per la cendra i el líquid sobrer s'escolava pel forat inferior del *coSSI*. Tot això suposava un treball previ al rentatge, la qual cosa explica que s'anés aprofitant en reite-

rades operacions a més de permetre la neteja de diverses peces alhora. L'últim pas consistia a esbandir-la al riu i, finalment, s'estenia al sol per tal de completar tot el procés.

La roba interior i la de llit solien ser de llenç, un teixit força resistent i de difícil neteja per la seua rigidesa. Aquestes peces, gairebé sempre blanques, tenien tendència a esgrogueir amb el pas del temps i dels rentats, per la qual cosa calia sotmetre-les a una neteja rigorosa que en garantís la sanitat. Si, a més, es té en compte que els hàbits d'higiene no eren els mateixos que ara i que la roba era un bé car i escàs, era necessari un procés de desinfecció exhaustiu obtingut per les propietats antisèptiques de la cendra, amb la



Llosa o taula de rentar amb galleda i sabó. Font: Museu de Tortosa, fotografia 951



Botiga de ca Nòria. Font: Fotografies recol·lides per la gent de Mequinensa



qual es garantia un rentatge acurat. Òbviament aquesta operació es realitzava només amb la roba blanca utilitzada fins a la segona meitat del segle XX, quan s'estén l'ús de les fibres sintètiques i la venda de productes químics; tanmateix, el fet que abans les peces de roba estiguessin confeïdes a base de teixits naturals (bàsicament cotó, lli o llana), feia necessària una neteja d'aquesta mena.

La roba de color o d'altres teixits menys resistents no suportava el lleixiu, per la qual cosa es rentava a mà a la vora de Segre, on l'aigua era més *tova* i hi havia corrent. El rentatge tradicional se solia fer al *maití*, un cop la casa era enllestida i els nens a l'escola o a càrrec d'un altre adult. Era dut a terme per dones adultes, ja que hi havia manipulació d'aigua calenta, tot i que sovint les nenes acompanyaven les mares a realitzar la tasca. La freqüència amb què es feia la bugada podia variar, més a l'estiu que a l'hivern, tot i que el cas particular de la població d'haver de rentar la

Dona llavant al riu mentre hi ha magenc al costat del puntó de Segre. Foto: ídem.



Dona rentant al riu. Foto: ídem.

roba dels *mineros* feia que en estacions més fredes s'hagués de fer també amb freqüència.

Les dones eixien de casa amb un **cartró** o un **ribrell** (17) al cap, ple de roba bruta i el **sabó de casa**, que subjectaven amb un **capçal**. El **cartró** bugader era un **covi** fet de vime amb dues anses i poca profunditat que s'encaixava perfectament al **capçal**, la qual cosa els permetia baixar pes amb comoditat de camí al riu i les mans lliures per poder portar la **llosa**, que els permetia *asbregar*-hi (18) la roba ensabonada, o l'aigua calenta si calia.

Un cop al riu les dones s'agenollaven a la vora amb la **llosa** (algunes amb un coixí per protegir-se les extremitats) fabricada per algun fuster del poble o bé comprada en algun dels comerços de la població. Es tractava d'una taula rectangular amb una fusta al mig que separava el que es *llavava* del que no, per tant la zona per *asbregar* tenia unes esquerdes gravades que en facilitaven el procés i l'altra, que era llisa, permetia recolzar-s'hi per tal de no mullar-se.

El riu més freqüentat per les mequinensanes era el Segre, com ja hem esmentat més amunt,

perquè l'aigua era menys calcària i més neta. La roba es fregava amb una pastilla de **sabó de casa**, fet amb els olis usats i els greixos animals amb sosa càustica, també amb **sabó moll** que, tot i que també es podia fer a casa, se solia adquirir en alguna de les botigues de Mequinensa, com a *cal Vell* (botiga de queviures propietat de la família de Jesús Moncada (19)), *ca Anselmo*, *ca Nòria*, *ca Toni*, a la botiga de la *Coperativa*, etc.

El **sabó moll** (també d'olis usats), que es pujava amb els llaüts a la vila "de la part valenciana" –ens comenten–, es comprava a pes i s'extreia d'una **cuba** 'un barril' amb una pala de fusta que s'introduïa en una **galleteta** que portava el comprador o en una paperina que facilitava la botiga. Era un sabó de consistència molt blana, semilíquida i de color marronós que s'emprava per posar a *remulla* les peces més brutes abans d'anar a esbandir-les al riu, com ara les dels *mineros*.

Com ja s'ha comentat, les condicions no eren sempre les més propícies a l'hora d'efectuar aquesta feina, sovint dificultava la tasca el fred i el riu que es congelava. En ocasions, fins i tot, els podia sobrevenir el **magenc** –petita crescuda de

cabal al Segre i l'Ebre produïda per l'obertura de les comportes de la central hidroelèctrica de Seròs– que en ple procés sorprenia la rentadora, de fet existeix la locució: *Fiar-se/Guardar-se de l'aigua mansa* 'no fiar-se de les aparences' (cf. Moret 1995: 159).

Un cop la roba era neta s'introduïa de bell nou al **cartró** i es portava a casa –tenint en compte que el seu pes augmentava considerablement en estar mullada– per estendre-la a les **angorfes** (20), als terrats o als balcons i es subjectava a les cordes de l'estenedor amb les **aülles**(21) **de roba**.(22) Antigament, es tenia el costum de fer-ho a la serra, sobretot amb els **llançols** que havien passat pel procés de la **bugada**, perquè quedessin ben blancs amb l'exposició directa del sol.

El rentatge de la llana

La llana que omplia coixins i matalassos l'obtenien algunes famílies de llogar els camps als pastors perquè els ramats hi poguessin pasturar. A canvi, se'ls pagava amb vellons de llana que s'obtenien després de *xollar-les* 'tallar arran la llana' cap al bon temps, abans de l'estiu.

Aquesta llana havia de ser rentada abans de ser usada ja que venia directament de l'animal sense cap tipus de procés. Per al rentatge, segons la quantitat, s'emprava un dia sencer i solia ser un dia lúdic, «un dia d'excursió», ens comenten, ja que es dinava en aquell lloc i els nens passaven el dia jugant al riu.

Se solia fer a la banda de l'Ebre, concretament «a la baixada de davall de *ca Murillo*, una mica més amunt d'on passava la *barca*(23)», ens diuen. Aquest indret era més planer i la vora tenia pedres per poder recolzar estris o asseure-s'hi, era, així mateix, més net que qualsevol altre lloc de la població on la gent hi solia abocar la *basura*.

El procés consistia a rentar la llana només amb aigua, o amb **sabó moll** si estava molt bruta, amb un **cartró** de vímet que feia de colador i que s'anava movent per anar traient les brosses i la brutícia. Es col·locava la dona asseguda en una pedra i el **cartró** entre les cames per facilitar el moviment i es repetia tants cops com calgués



Roba estesa. Foto: ídem.

fins que la llana quedés totalment neta.

Un cop *llavada* s'estenia a casa en un **canyís** 'conjunt de canyes entrelligades paral·lelament i reforçades amb bastons travessers', normalment recolzat sobre dues cadires, que la gent col·locava a la porta de casa o en un terrat. Durant dies, calia anar fent-li tombs perquè la llana, amb l'exposició al sol, quedés totalment blanca i desinfectada.

Conclusions

A finals de la dècada dels anys seixanta del segle passat s'assoleix el procés de desaparició de gran part de les activitats econòmiques, domèstiques i lúdiques que tenen com a protagonista el riu, com a conseqüència de les intenses transformacions socioeconòmiques que, des de la segona meitat del segle XIX, patien les terres banyades per l'Ebre.

La construcció dels pantans acabà amb el transport de la navegació fluvial, la pesca tradicional i la majoria d'espècies autòctones i, consegüentment, va tenir un impacte en el modus vivendi de la majoria de poblacions ebrenques. L'arribada de l'aigua corrent a les cases acabà també amb la intensa vida al voltant del riu; desaparegueren una sèrie d'aprofitaments domèstics, com anar a rentar-hi la roba o anar a buscar aigua, que durant segles havien convertit les vores de riu en indrets que es circumscrivien a un espai exclusiu de les dones. Tasques que, malauradament, no s'inclouen, on són obviades, en la major part de treballs etnològics o en els reculls lèxics dels vells oficis.

Bibliografia

ALVAR, Manuel (1962) "Léxico catalán en tierras aragonesas según el *Atlas Lingüístico de Catalunya*". *Archivo de Filología Aragonesa*, 12-13, p. 325-348.

BOQUERA, Montserrat (2006): "*Lo riu és vida*": *Percepcions antropològiques de l'Ebre català* (Tesi doctoral). Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

BOQUERA, Montserrat (2009): *Vivències ebrenques: Fets quotidians de quan lo riu era vida*. Be-

nicarló: Onada Edicions, S. L.

DCECH = Corominas, Juan / Pascual, José A. (1980-1991): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Madrid: Gredos, 6 vol.

DCVB = Alcover, Antoni M. / Moll, Francesc de B. *Diccionari catatà-valencià-balear*. <<http://dcvb.iecat.net/default.asp/>> [consulta: 11-08-2018].

DECat = Coromines, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, 10 vol.

GIRALT, Javier (2006): "A Fraga en diuen barral...". MORET, Hèctor (ed.): *Batec a Batec. Miscel·lània de treballs oferts en honor de Josep Galan i Castany*. Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA/Associació Cultural del Matarranya, p. 63-72.

KRÜGER, Fritz (1935): *Die Hochpyrenäen. C. Ländliche Arbeit. Transpon und Transporgerate*. Band I. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

KRÜGER, Fritz (1939): *Die Hochpyrenäen. A. Landschaften, Haus und Hof*. Band II. Hamburg: Hansische Universitat.

MORET, Hèctor (1994): *Sobre la llengua de Mequinensa*. Calaceit: Institut d'Estudis del Baix Cinca.

MORET, Hèctor (1994): «Aproximació a la toponímia rural de Mequinensa». *Archivo de Filología Aragonesa*, 50, p. 325-348.

MORET, Hèctor (1995): *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. 3. Gèneres menors de la literatura popular*. Calaceit: Instituto de Estudios Turolenses-Associació Cultural del Matarranya-Carrutxa.

MORET, Hèctor (2010): «Alguns noms topogràfics propis de Mequinensa». *Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior. XXXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica de les Borges Blanques (25-26 d'abril de 2009)*, p. 259-262.

RECASENS, Daniel (2017): *Fonètica històrica del català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Maria Teresa Moret Oliver
Universitat de Saragossa

NOTES

(1) L'autora és membre del grup de recerca de referència PSYLEX (H11_17R) de la Universitat de Saragossa, reconegut pel Govern d'Aragó durant el període 2017-2019.

(2) Ens expliquen les informants, que a l'estiu sovint les mares s'apropaven al riu amb els nens quan els pares eixien de treballar de les mines. S'aprofitava el moment perquè els *mineros* es poguessin rentar abans d'arribar a casa i per ensenyar a nadar els nens.

(3) Volem mostrar el nostre agraïment a Pilar Fornos Torres i a Maria Oliver Fornos, mequinensanes de soca-rel, que han tingut l'amabilitat d'atendre'ns i de respondre amb paciència a les nostres preguntes.

(4) Cf. DCVB, s. v. cànter o càntir.

(5) Beure fent caure a la boca el raig de líquid que surt pel broc prim d'un atuell (DCVB, s. v.: galet)

(6) El mot *argoleta* només s'atesta a la població de Mequinensa com a mot propi. De fet hi ha una corrandà a la població que diu: «A Fraga en diuen barral, a la Granja cantereta, a Massalcoreig sellons i a Miquerensa argoleta». Per als noms d'aquest recipient veg. Giralt (2006).

(7) 'Cassola de voreres baixes per a guisar' (Veg. DCVB, s.v.: ortera).

(8) Forma dialectal utilitzada a Mequinensa per a indicar l'hora del mig dia (cf. Moret 1994: 24).

(9) Solució vocàlica no etimològica comuna a molts parlars occidentals que no coincideix amb la de la llengua estàndard *arreplegar* (cf. Moret 1994: 24).

(10) El DCVB, s. v. *empostar*, no ofereix el significat concret de 'estotjar, posar una cosa en un lloc on estigui ben guardada', com a sinònim d'*alçar*, forma molt viva a Mequinensa, sinó el d'*empostissar* o el de fer passar una post o entauladora per damunt el camp per aplanar la terra'.

(11) Capvespre.

(12) Tal i com assenyala Moret (1994: 79), es tractava d'un "atracador, escar, petit moll a les ribes dels rius, en especial de l'Ebre. Als mollons de l'Ebre, situats al peu de la vila, es llançaven les escombraries, i d'aquest fet el mot molló passà a significar, també, petit abocador d'escombraries situat en qualsevol indret, acumulació de coses inservibles, de fems".

(13) Veg. Boquera (2006: 197).

(14) *Bugada* té un origen incert –tot i que és molt probable que provingui del germànic (Cf. DECat II, 323)–, i no ha tingut una gran extensió en romànic ja que és estrany al gallego-portuguès i al castellà, on hi ha la paraula *colada*.

(15) Veg. Alvar 1962 : 350.

(16) I així mateix de còlum 'coladero' (DCECH, s. v.: *colar*).

(17) Aquesta variant utilitzada a Mequinensa, variant que s'estén des dels Pirineus fins al Maestrat, presenta una dissimilació enfront de la forma estàndard: *llibrell* (cf. DCVB, s.v. *ribrell* / Moret 1994: 31).

(18) La [e] àtona dels grups inicials *en-/em-*, *es-* i *eix-* esdevé *a* àtona en el parlar de Mequinensa, com en el català nord-occidental més general, [az]*bregar* (cf. Moret 1994: 23).

(19) Precisament Jesús Moncada hi dedica un conte: "Un barril de sabó moll", dins *El cafè de la Granota*.

(20) L'*angorfa* 'pis més alt d'una casa', és la forma que s'empra a Mequinensa per l'estàndard *algorfa* o *golfa*.

(21) En el parlar de Mequinensa, com en altres parlars occidentals, es produeix l'elisió de la consonant velar en contacte amb una vocal posterior o [w], com s'observa a *aülla* 'agulla' (cf. Recasens 2017: 381).

(22) H. Moret (1995:41) recull una dita a Mequinensa en què irònicament es fa referència que els llençols s'havien de canviar cada quinze dies: *Déu mantingo la netedat, quinze dies de cada costat*.

(23) Una *barca* era un enginy conduït per un barquer, es constituïa per dos llaüts col·locats en paral·lel que sostenien una plataforma feta amb taulons i estava destinada a ser una gran barcaça per travessar el riu. A Mequinensa, el *pas de la barca* es trobava a la confluència dels rius Segre i Ebre, al costat del camp de futbol.